

Japanilainen tyttöjen ja naisten sarjakuva on lähes ainutlaatuinen ilmiö maailmassa. Ei tytöille suunnattu sarjakuva toki ole mitenkään harvinaista länsimaissa-

kaan, mutta erot muuhun sarjakuvaan ovat lähinnä aihevalinnassa. Pojilla on supersankarinsa ja tytöillä hevosensa, mutta itse sarjakuvan kieli on samanlainen. Japanissa taas tyttöjen ja poikien sarjakuvan koko kieli on erilainen – jopa niin paljon, ettei siirtyminen niiden välillä aina käy kivuttomasti.

Ensimmäinen tottumattoman lukijan silmään sattuva piirre on useimmiten hahmot. Shōjo mangan henkilöt ovat useimmiten liioitellun hoikkia, pitkäsaarisia ja eeterisen kauniita. Toisin kuin poikien mangassa, jossa hahmot ovat useimmiten "rooliensa näköisiä", tyttöjen mangassa kaikki hahmot ovat usein hyvin samankaltaisia – tottumattomalle jopa hämäävissä määrin. Esimerkiksi hahmon sukupuolen päättelyminen voi joskus olla hyvin vaikeaa.

Syyt näihin eroihin löytyvät tarinoista. Poikien mangassa pääpaino on yleensä toiminnalla ja seikkailulla. Kun henkilöhahmoin tutustumiseen ei juuri käytetä aikaa, täytyy kunkin hahmon arkityyppi tai tehtävä tarinassa "koodata" itse hahmoon, oli kysessä sitten sankari, pääkonna tai koominen aisapari. Shōjo mangassa taas nimenomaan hahmoin tutustuminen on usein pääasia, ei itse tarina. Niinpä hahmojen ulkonäkö on tietoisesti samankaltainen.

Tällaisessa hahmojen ulkonäön tietoisessa häivyttämisessä on nähtävissä mielenkiintoisia yhtymäkohtia perinteisiin japanilaisiin näyttämötaiteisiin, joissa näyttelijän oma identiteetti pyritään peittämään esimerkiksi vahvalla maskilla ja voimakkaasti tyyllitellyillä asuilla, jotta roolihahmon identiteetti pääsee

Shōjo manga

Arja-Matti Soren

-tyttöjen sarjakuva

esiin. Monien mielestä bunnaku, klassinen japanilainen nukketheateri, onkin teatterimuodoista "puh-tain".

Shōjo mangan symbolis-tista luonnetta korostavat myös kuvien taustat.

Taustat ovat japanilaisessa sarjakuvassa usein varsin pelkistettyjä työn säästä-miseksi, mutta shōjo mangassa niillä on aivan oma merkityksensä. Sen sijaan, että taustat kuvaisivat ympäristöä sellaise-naan, ne ovat usein täynnä kukkia, puto-avia lehtiä tai geometrisiä kuvioita. Usein niiden tarkoitus on ilmaista kohtauksen tunnelmaa. Hyvä vertauskohta on esi-merkiksi elokuvien taustamusiikki. Sekä taustakuvat että taustamusiikki ovat irrallaan kohtauksen varsinaisesta sisäisestä todellisuudesta. Kokonaisuuden oikea tulkinta siis edellyttää, että katsoja tietää, ettei niitä tule tulkita sen osaksi.

Jotkut taiteilijat ovat edenneet tästä edelleen. Heidän töissään taustat ovat täysin abstrakteja, eikä niillä ole kiintopistettä sen paremmin ulkoiseen kuin sar-jakuvan sisäiseen todellisuuteen. Niiden tehtävä on toimia puhtaasti koristeellisina graafisina ele-mentteinä, ornamentteina. Samalla ne nostavat hahmot esille ilman häiritseviä tekijöitä. Ne tavallaan kuuluttavat, että nämä hahmot voisivat olla keitä tahansa, koska tahansa.

On mielenkiintoista havaita, että kun länsimaissa tyttöjen ja poikien sarjakuvat ovat graafisesti samankaltaisia, mutta aihepiireiltään hyvin erilaisia, ovat ne Japanissa graafisesti erilaistuneita mutta aiheiltaan hyvin saman-kaltaisia. Stereotyyppisten ihmis-

suhdesarjojen lisäksi löytyy nimittäin melko runsaasti esimerkiksi tieteissarjakuvaa – aihepiiri, joka lännessä on pitkälti poikien seikkailusar-jakuvan yksityisomaisuutta. Tieteissarjakuvan tekee erityisen kiinnostavaksi erityi-

sesti se, että siinä käsitellään usein ns. "pehmeitä" tieteitä kuten sosiologiaa, psykologiaa ja kielitieteitä. Olen myös törmännyt sarjoihin, joiden aihepiirinä on esimerkiksi rikostarinat tai sota, joita en myöskään odottanut näkeväni tyttöjen sarjakuvassa.

Lajityyppinä shōjo manga on miltei yhtä vanha kuin poikien sarjakuva. Var-haisimpia laajalti tunnettuja teoksia, joissa voidaan jo nähdä laajittuun leimallisia piirteitä, on Ozamu Tezukan Ribon no kishi (1954). Varsinaisen heräämisensä shōjo manga koki 1960 ja 1970-lukujen taitteessa, muutama vuosi shōnen mangan vastaavan räjähdysen jälkeen.

Kaikki japanilainen sarjakuva, myös shōjo, oli pitkään miltei yksinomaan miestaiteilijoiden käsissä. Harvat naistaiteilijat kuten Machiko Hasegawa piirsivät lähinnä pik-kulasten sarjakuvaa. 1960-luvulla aloitti joukko naistaiteilijoita kuten Masako Watanabe, Hideko Mizuno ja Miyako Maki. Ensimmäisten joukossa oli myös Moto Hagio, jonka katsotaan kehittä-neen monia shōjo mangan tyyllilajeja ja graafisia konventioita. Muutamia Moto Hagion töistä on myös käännetty länsimaisille kielille. Englanniksi on saatavissa löyhästi yhteen liittyvien tie-teistarinoiden kokoelma A-A' (Viz, 1997) ja lisäksi kokoelmassa Four Shōjo Stories (Viz, 1996) on pari hänen tarinaansa. Myös ranskaksi on ymmärtääkseni jul-

kaistu joitain hänen töistään.

1980-luvun loppu-puolella lähtien on ilmestynyt melko runsaasti sarjakuvaa, joka muistuttaa tyyllisesti 1970-luvun tyttöjen sarjakuvaa, mutta joka on tarinaita selvästi suunnattu aikuiselle yleisölle. Näiden sarja-kuvien kohdeyleisönä ovat selkeästi ne luki-jat, jotka ovat kas-vaneet yhdessä shōjo mangan kanssa. Myös monet taiteilijat ovat "aikuistuneet" yleis-önsä mukana. Esi-

merkiksi monet Moto Hagion uusista töistä ovat tarinoiltaan hyvinkin synk-kiä.

Naisten naisille piirtämällä sarjaku-valla on ollut myös yhteiskunnallista merkitystä Japanissa. Esimerkiksi Murasaki Yamadan sarja Shin Kilali on pitkälti omakohtaisiin kokemuksiin perustuva tarina kahden lapsen äidistä, joka pikku hiljaa alkaa nähdä maailman hieman laajemmasta näkökulmasta ja haluaa lopulta - miehensä vastustuksesta huolimatta - mennä töihin. Tälle sarjalle muodostaa eräänlaisen temaattisen jatkon sarja Blue Sky (1990), joka puolestaan kertoo itseään huomattavasti nuoremman poi-kaistävängsä kanssa yhteen muuttavasta eronneesta äidistä. Tarinat ovat varsin lämpimiä ja arkisia ja ne välttävät kai-kenlaista alleviivaamista. Siitä huolimatta Yamadan sarjat ovat herättäneet ajoin laajaakin yhteiskunnallista keskustelua lainsäädännöstä ja naisten asemasta. Arki-päiväisiin tarinoihinsa sopivasti Yamada piirtää selkeällä, yksinkertaistetulla tyy-llillä, joka ei juurikaan muistuta tyyppillisen shōjo mangan koristeellista grafiikkaa.

Viere vuosina on ilmestynyt yhä enemmän mangaa, jonka sijoit-taminen miesten tai naisten sar-jakuvaan on vaikeaa. Sinällään tämä ei ole paha asia. Se on osaltaan merkinä erityisesti nuorten asenteiden muuttumi-sesta tasa-arvoisemmiksi maassa, jossa sukupuoliroolit ovat perinteisesti olleet hyvin selvärajaiset ja jäykät. On myös aivan luonnollista, että hyvä tarina puhut-telee kaikkia sukupuolesta riippumatta.

Ikävää on sen sijaan se, että kun taitei-lijat varovat vieraannuttamasta miesluki-joitaan, he siirtyvät käyttämään miesten sarjakuvista tuttua yksinkertaisempaa kval-lista ilmaisua. Täytyy vain toivoa hartaasti, ettei tämä trendi johda shōjo mangan ainut-laatuiseen graafisen ilmaisun köyhtymiseen. Se olisi todellinen tappio sarjakuvalle. ■